

Maribor

KAZALO

1. ZEMLJEVID MARIBORA.....	2
2. ZGODOVINA MARIBORA.....	3
3.GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI MESTA MARIBOR.....	6
3.1. LEGA IN OBSEG.....	6
3.2. PODNEBJE.....	7
4. KULTURA.....	8

4.1. ARHITEKTURNA UMETNOST.....	8
4.2 KNJIŽEVNOST.....	9
5. ŠOLSTVO.....	11
6. ŠPORT IN REKREACIJA.....	12
7. ZANIMIVOSTI.....	14
7.1. STARA VINSKA TRTA.....	14
7.2 SPLAVARSTVO.....	15
7.3 POHORSKI POKAL ZA ZLATO LISICO.....	16
7.4 BORŠTNIKOVO SREČANJE.....	17
7.5 DVE NAJPOMEMBNEJŠI OSEBNOSTI MARIBORA.....	17
7.5.1. BLAŽENI ANTON MARTIN SLOMŠEK (1800-1862).....	17
7.5.2. GENERAL RUDOLF MAISTER (1874-1934).....	18
8. VIRI IN LITERATURA.....	19

1. ZEMLJEVID MARIBORA

Slika 1: Zemljevid ožjega mestnega območja. Vir: CURL .J.:Maribor vodnik po mestu in okolici, str.94-95.

2. ZGODOVINA MARIBORA

Maribor je po velikosti drugo slovensko mesto. Je gospodarsko in kulturno središče severovzhodne Slovenije. Njegov položaj v presečišču prometnih poti iz srednje v jugovzhodno Evropo ter iz zahodne, srednje Evrope v Panonsko nižino mu je odmerjal veliko vlogo v preteklosti, odmerja mu jo danes in mu jo bržčas še bolj v prihodnosti. Ker leži le osemnajst kilometrov od državne meje z Avstrijo, predstavlja prag v našo državo, pa tudi na Balkan.

Maribor je v slabem tisočletju doživel vzpone in padce. Ni bil veliko in pomembno mesto, sredi 18. stoletja pa se je vendarle začel počasi vzpenjati. Nov pospešek je dobil med prvo industrializacijo v drugi polovici 19. stoletja. Iz mirnega podeželskega mesteca, v katerem so živeli trgovci, v mnogih cehih združeni obrtniki, nekaj uradništva in vojakov pa malo plemstva, se je preobličil v gospodarsko kar razgibano mesto. A v avstrijskem cesarstvu mu je bilo usojeno živeti zmeraj v senci Gradca, glavnega mesta Vojvodine Štajerske, kateri je Maribor upravno politično več stoletij pripadal tja do zloma Avstro Ogrske leta 1918. Povrh ga je vklepala nemškonacionalna miselnost dobršnega dela mariborskih meščanov, ko so se zapirali med ozke mestne meje, da bi v mesto ne vdirali narodno prebudojoče se slovenske okolice. Slovenci so v obdobju narodnega prebujanja dali mestu novo ime. Prvič ga je v nekem pismu leta 1836 zapisal pesnik Stanko Vraz. Sestavil ga je iz osnovne mar (kar pomeni vnemo, skrbnost) in pripone bor (boj) po zgledu nemško-zahodno slovansko dvojico Branderburg: Branibor. Pesnik in politik Lovro Toman je leta 1861 ime pesniško še utrdil s pesmijo Mar i bor. Dotlej, pa še kasneje so Slovenci v ljudski govorici za mesto uporabljali Marprog, prirejeno po nemškem Marburg, nastalem iz srednjeveškega Marc purch, kar je pomenilo grad v obmejni krajini.

Slika 2: Maribor na bakrorezu G. M. Vischerja iz leta 1681, ponatisnjen na razglednici v začetku 20.stoletja. Vir: TOVORNIK M. & PREMŽL P. & RADOVANOVIČ S.: Pozdrav iz Maribora, str.10

V ustavni dobi po letu 1861 je Maribor postal politično, gospodarsko in kulturno središče Slovencev na Štajerskem. Mesto se je razmahnilo v novi državi, Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, potem ko je po koncu prve svetovne vojne razpadla Avstro-ogrska. Postalo je važno upravno središče severovzhodne Slovenije, dobila je vrsto kulturnih in prosvetnih institucij in kar nekaj nove industrije. Nadnje pa so se zgrnila politična in družbena nasprotja, značilna za takratno državo. Med drugo svetovno vojno je Maribor veliko trpel. Mnogo slovenskih razumnikov in nasprotnikov nacizma je bilo pregnanih, uporniško gibanje, ki se je utrdilo v mestu, so oblastniki zatirali na vse načine; ustreljenih je bilo na stotine borcev in talcev. Povrh vsega je bil Maribor med vojno še na moč porušen od letalskih napadov. Ko je bilo mesto leta 1945 osvobojeno, so se iz pregnanstva in vojaških enot vanj vračali nekdanji Mariborčani, pridružili pa so se jim ljudje iz raznih krajev Slovenije in tudi Jugoslavije. Obnoviti je bilo treba porušeno mesto, nato pa se lotiti graditve močne industrije.

Dolga leta je Maribor sodil v vrh jugoslovanske industrijske proizvodnje; veljal je za pravo industrijsko mesto. To mu ni bilo posebno v prid, saj se je razvijal enostransko. V bolj harmoničen razvojni tok se je skušal naravnati v šestdesetih letih. Družbene in gospodarske potrebe so namreč priklicale v življenje razvejeno šolstvo in univerzo. Mesto naj bi doseglo ubranejši razvoj s komplementarnimi gospodarskimi panogami ter modernizacijo ali s preusmeritvijo tradicionalne mariborske industrije, vendar izdatnejših izboljšav še ni na obzorju. Maribor pa vendar velja za vedro, odprto mesto. Nekateri to povezujejo to z njegovo vinogradno okolico, ki vabi Mariborčane k sebi in jih oblikuje s svojimi naravnimi lepotami, pa naj gre ta pohorske gozdove, dolino od Dravi, kozjaške in kobanske grabe, za Slovenske gorice ali pa za polja na jugovzhodu mesta.

3.GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI MESTA MARIBOR

3.1. LEGA IN OBSEG

Maribor leži na 269,5 m nadmorske višine . 15° 39' 12" zemljepisne dolžine in 46° 33' 39" zemljepisne širine, vse izmerjeno na južnozahodnem vogalu grajske kapele med Grajskim trgom in Grajsko ulico. Mesto se je raztegnilo na oba brega reke Drave. V njem se naravno stekajo sklenjene

Pokrajine:

Dravska dolina med Pohorjem in Kozjakom, ki se pri Selnici raztegne v širšo diluvialno nižino Mariborske ravni;

Slovenske gorice, mlado terciarno gričevje miocenskih laporjev in peščenecv;

Dravsko-Ptujsko polje, ki se v obliki velikega trikotnika kot velikanski vršaj prodnatih diuvialnih nanosov razteza proti Ptujju.

Ledeniška Drava je odlagala velike količine proda in iz njega ustvarila sistem teras, ki so značilne za mariborsko pokrajino. Na severu jo zapirajo Mariborske gorice-Samotni bor(426m), Kalvarija s cerkvijo sv. Barbare (375m), Mestni vrh (348m), Stolni vrh (383m) nad železniško postajo in Meljski hrib (398m). Griči so večinoma porasli z vinogradi, ki segajo skoraj v mesto in mu dajajo poseben mik. Na jugozahodu varuje Maribor vzhodno pobočje Pohorja, ob pohorskem vznožju pa se zase vzdiguje Pekrska gorca (352m) z znamenitimi vinogradi.

Maribor leži na presečišču dveh naravnih poti: prva je reka Drava, ki deli mesto na južni in severni del. V nekdanjih časih se je po njej odvijal živahen tovorni promet (šajke, splavi), vzporedno z njo pa stekli tudi cesta in železnica; druga, poldnevniška smer je prehodna pot čez Dravo iz Graške kotline proti Celjski kotlini. Cesta in železnica skozi Maribor povezujeta srednjo in jugovzhodno Evropo.

Slika 3: Maribor z okolico, s Pohorjem, Kozjakom in dravsko dolino iz ptičje prekspektive leta 1916. Vir.:CURK J.: Maribor vodnik po mestu in bližnji okolici, str. 54

Naravna lega je mestu zarisovala razvoj. Staro mestno jedro je stisnjeno med zložene pridravske terase in med gorice na severu. Njegov tloris kaže pravokotno mrežo zapovrstij in prometnih komunikacij v smeri sever-jug in zahod-vzhod. V 19. stoletju se je mesto začelo širiti proti

Mlejskemu hribu, v prejšnjem stoletju pa se je zlasti zaokrožilo pod Pohorje in dveh zapotegnjenih krakih obkraj Stražunskega gozda proti jugovzhodu. Žal je bil ta razvoj preburen, tako da ga ni spremljala ustrezna urbanizacija. Zato so še danes skoraj vse poglavitne urbane komponente mesta na levem bregu Drave, v starem mestnem jedru ali ob njem.

3.2. PODNEBJE

Maribor je pod močnim panonskim vplivom, torej celinskim.

Normalna letna temperatura znaša 9.4 °C; občutnega nihanja letnih povprečij ni. Zime so kar mrzle, pomladi zgodnje, poletja vroča, jeseni pa tople.

Povprečje letnih padavin je 1050mm; največ jih je v maju, juniju in juliju. Mariborsko podnebje odlikujejo sončni dnevi; na leto jih je v povprečju 266. Megle v Mariboru ni dosti; ob naraščanju vlažnosti in oblačnosti se pojavlja novembra in decembra.

Čez Maribor pihajo predvsem severozahodnik, jugovzhodnik, sever in jug.

4. KULTURA

4.1. ARHITEKTURNA UMETNOST

Čeprav je Maribor mesto s srednjeveško tradicijo, je od njegove srednjeveške arhitekture ostalo le malo - večidel le temelji zgradb v strogem mestnem središču. Na njih so nastale nove zgradbe ali pa so bile stare docela predelane, tako da so izgubile prvotno podobo. Obdržala pa se je temeljna mestna zasnova: lijakasti prehod od gradu na Glavni trg, kamor vodijo ulice s severa, ter Koroška cesta, ki se je z Glavnega trga ravnala proti zahodnim mestnim vratom. Najstarejši in hkrati najdragocenejši arhitektonski spomenik tega območja pa tudi današnjega mesta je stolnica sv. Janeza Krstnika, prvič omenjena leta 1248. V stoletjih je privzela različne slogovne elemente in se sklenila v ubrano celoto.

Drug pomemben mariborski arhitekturni spomenik je grad pozidan proti koncu 15. stoletja. V stoletjih je iz utrdbe prerasel v plemiško bivališče, končno pa je dal zavetje pokrajinskemu muzeju. Tudi grad kaže slogovne posebnosti iz obdobja od gotike čez renesanso do rokoka, medtem ko je Rotovž na Glavnem trgu renesančni dosežek.

Najbolj srednjeveški so še ostanki židovskega geta vzhodno od Glavnega trga, del mestnega obzidja s sinagogo ter Vodni in Okrogli stolp na levem bregu. Stari notranji del mesta kaže značilne poteze baroka v nekaterih dvorih, na meščanskih hišah pa so jih prenovitve močno razobčile, kar je še posebno vidno v Gosposki ulici.

Slika 4: Židovski geto. Vir: INTERNET: www.matkurja.com

Devetnajsto stoletje je bilo za Maribor obdobje razcveta. To se kaže tudi v arhitekturi nekoliko bahave mogočnosti avstrijske monarhije (npr. pošta, mestna hranilnica, sodna palača, poslopje klasične gimnazije).

Po prvi svetovni vojni se je v Mariboru precej gradilo. Razvijajočo se industrijo je spremljala zidava stanovanjskih sosesk in družinskih hiš, ki so se pahljačasto razširjena na desnem dravskem obrežju na jug in jugozahod. Hkrati so bile zametek urbanistične problematičnosti Maribora. Širokopotezna arhitektura je nastajala pod konstruktivističnimi vplivi Prage, Müncha in Ljubljane.

Po drugi svetovni vojni je bilo najprej treba pozidati porušene stavbe po mestu, že 1949. leta pa je bil izdelan prvi regulacijski (urbanistični) načrt Maribora, katerega osnovne poteze je načrtoval

takratni vodilni mestni urbanist Ljubo Humek. 1966. leta je Maribor že dobil urbanistični program, ki je temeljil na povezavi mesta s širšim vplivnimi območjem; v naslednjih letih je bil dopolnjen ali Razširjen, predvsem s projektom stanovanjske povezave Maribor-jug.

Slika 5: Značilna stanovanjska pozidava (Nemško gledališče v Mariboru). Vir: INTERNET: www.matkurja.com

1980. leta je bil sprejet družbeni dogovor o prenovi starega mestnega jedra. V razmeroma kratkem času je povzdignila njegovo estetsko podobo. Dopolnjevala je nekatere poprejšnje ureditve, npr. trgov, predvsem Slomškovega; tega po zamisli Jožeta Plečnika in izvedbi arhitekta Branka Kocmuta. Ta je sploh posegal v arhitektonsko urejanje starega Maribora, tudi z novima stavbama gledališča in univerzitetne knjižnice. Vrsta odločnih arhitektov, med njimi Jaroslav in Milan Černigoj, Borut Pečenko, Ivan in Magda Kocmut, Rudi Zupan, Vlado Emeršič, Matjaž Bertonec, Bogdan Reichenberg in Igor Recer, je zasnovala stanovanjske, upravne, tovarniške in šolske stavbe graditeljskih vrednosti ali pa jih je z velikim znanjem in okusom zaokroževala v urbanistično odtehtano okolje (Lent, Glavni trg, Slovenska ulica, Trije ribniki).

4.2 KNJIŽEVNOST

Maribor je slovensko literarno zgodovino stopil leta 1760 z rokopisom nemško-slovenskim slovarjem kapucina Ivana Antona Apostola, rojenega Mariborčana.

Kasneje je v slovenske prerode ideje naletele na močan odmev med mariborsko gimnazijsko mladino. Leta 1846 je med njo nastal prvi slovenski dijaški list Sportunela vijolica. Leta 1864 so prav tako gimnazijci izdali almah Lada, v katerem je bil tudi prvi natisnjeni prevod Shakespeara v slovenščino. Za poljudno slovstvo katoliškega nadzora je mnogo pomenil prenos sedeža škofije v Maribor. Škof Anton Martin Slomšek je v Mariboru izhajalo tudi že prej, po letu 1795, ko je začela v mestu delovati prva tiskarna. Posvetnemu slovstvu je obetal polet prihod pisatelja Josipa Jurčiča. Tu se je posvetil časnikarstvu in literaturi ter započel literaturi ter započel literarno revijo Slovenski glasnik. V letih 1872-1878 je v Mariboru izhajala revija Zora, ki jo je dve leti urejal Davorin Trstenjak.

Slika 7: Blaženi Anton Martin Slomšek. Vir:INTERNET : www.matkurja.com.

Slovensko literarno ustvarjanje v Mariboru se je nato umaknilo v bogoslovje, kjer sta v rokopisnem listu Lipica sodelovala Anton Aškerc in Franc Ksaver Meško. Pred prvo svetovno vojno se je na gimnaziji že pojavil novi rod literatov, med njimi pesnik Pohorja Janko Glazer ter Stanko Majcen, lirik, pripovednik in dramatik.

Med vojnima se je število literarnih ustvarjalcev v Mariboru namnožilo; med njimi so bili pesnik general Rudolf Master, Janko Samec, Anton Tamc ..., pripovedniki Bratko Kreft, Josip Kostanjevec, Ivo Šorli..., dramatik Rudolf Golouh, Radivoj Rehar in Tone Čufar. Kot esejisti, publicisti in kritiki so se odlikovali Franc Sušnik, Vladimir Kralj in Bogo Teply.

Po vojni se je literarno življenje razmahnilo. 1948 je začela izhajati revija Nova obzorja, ki so jo 1965 zamenjali Dialogi. Mladi pisci so kratko dobo izdajali Svit, kasnejši mladi rod pa se je vključil v glasilo mariborskih študentov Katedra.

5. ŠOLSTVO

Maribor ima spriču svojega položaja in vloge v severovzhodni Sloveniji močno razvito šolstvo. Opira se na precejšno tradicijo, saj je imel župnijsko šolstvo. Opira se na precejšno tradicijo, saj je imel župnijsko šolo že leta 1224, torej še preden je bil omenjen kot mesto.

Izreden vpliv v njem in v pokrajini ji imela gimnazija, ustanovljena 1758 leta; iz nje so izšli mnogi ugledni slovenski izobraženci. Leta 1782 je mesto dobilo glavno šolo, leta 1812 pa je še preparandijo (pripravnico za učitelje), ki je leta 1861 prerasla v dvoletno, leta 1869 pa v štiriletno učiteljišče. Žensko učiteljišče se je osnovalo 1888. leta.

Razvoj tehnike je narekoval, da je tudi Maribor dobil višjo realko, načela umnega kmetovanja pa so preklicala v življenje deželno sadjarsko in vinarsko šolo.

S premestitvijo škofije v Maribor leta 1859 je mesto dobilo bogoslovje, svojo prvo visoko šolo.

Doba po drugi svetovni vojni je prinesla novo razumevanje šolstva. Splošna izobraženost naj bi se prilagodila zahtevam moderne družbe in tehnologije. Temu ustrezno naj bi se šolstvo prenovilo in razširilo. Ker je mesto pospešeno in enostransko industrializiralo, je potrebovalo nove delavce različne usposobljenosti. Z njimi se je povečal vpliv prebivalstva. Z novimi družinami so se pokazale potrebe po razširitvi šolske mreže, po novih in sodobnih šolskih poslopij, za predšolske otroke pa po zagotovljenem varstvu.

V občini Maribor (do aprila 1990) je 28 osnovnih in 20 srednjih šol ter 13 vzgojnovarstvenih organizacij z 41 enotami.

6. ŠPORT IN REKREACIJA

Maribor je sorazmerno hitro razvil nekatere športne panoge. Stelstvo je bilo prvič omenjeno že leta 1703, konjski šport, kolesarstvo, plavanje in telovadba pa so začeli v drugi polovici 19. stoletja. V začetku 20. stoletja so se pojavili planinarstvo, tenis, gimnastika in nogomet. Različne športne panoge pa so se razmahnile po drugi svetovni vojni. Zanje so bili zgrajeni številni športni objekti. Najobširnejša so športna igrišča v ljudskem vrtu. Zgrajena so bila večinoma po letu 1945. Največji je stadion z nogometnim igrišču in lahkoatletsko stezo. Obdan je z zemeljskim nasipom, na zahodni strani pa je tribuna za 3000 gledalcev. Okrog osrednjega igrišča so razporejena pomožno nogometno, roketno in košarkaški igrišči. V Ljudskem vrtu pa je tudi 12 teniških igrišč, dvoje odbojcarskih igrišč in steza za balinanje.

Slika 10: Stadion z nogometnim igriščem in lahkoatletsko stezo v Ljudskem vrtu. Vir: INTERNET: www.matkurja.com

Na desnem bregu Drave je ob Koresovi ulici Dvorana Tabor, ki združuje celo vrsto objektov. Večnamenska dvorana je bila dograjena leta 1986. V njej je 3800 sedežev, prostora pa za 4500 ljudi. Na dnu dvorane je mogoče pripraviti troje igrišč hkrati (odbojka, košarka in mali roket). V vmesnem in prvem nadstropju so učilnice, dvorana za namizni tenis, večnamenska dvorana za atletiko. Ob športni dvorani je pokrita ledena dvorana z drsališčem površine 1800 m². V neposredni bližini dvorane je nogometni in atletski stadion ŽSD Maribor, medtem ko je na Teznem ob Ptujski cesti nogometni in lahkoatletski stadion ŠD Kovinar.

Kopališč ima Maribor troje. Najstarejše, a še vedno privlačno je odprto kopališče na Mariborskem otoku. Ko so ga leta 1930 odprli, je bilo najmodernejše daleč naokrog. Zdaj ima tri bazene - za plavalce, neplavalce in otroke. Ima restavracijo, kabine in garderobe. Mariborski otok ima zanimivo floro zato je zakonsko zaščiten.

Slika 11: Odprto kopališče na Mariborskem otoku. Vir: INTERNET: www.matkurja.com

Pokrito kopališče Pristan je na Koroški cesti, malo nad Dravo. V njem sta dva bazena, savna, športni studio in solarij. Svoj prosti čas lahko preživite tudi v Termah Maribor, kjer je na voljo ponudba za ohranitev zdravja in dobrega počutja ter vzdrževanje dobre fizične in psihične kondicije.

V Mariboru je močno razvit tenis. Poleg igrišč v Ljudskem vrtu in na Taboru so se v zadnjem času namnožila na Pobrežju, v Hočah in pri šolah.

Konjenišstvo se goji na hipodromu od Kamniški cesti, športno letalstvo in padalstvo pa v Letalskem centru Skokah pri slivniškem mednarodnem letališču. Od tam ima z aerotaksijem poleti na ogled Maribora in okolice. Veslanje in jadranje je razvito pri dravskih čolnarnah Galeb, Sidro, Branik. Plovba z motornimi vozili pa Dravi med studenško brvjo med dvomostjem v Mariboru je dovoljena ob posebnih pogojih med prvim junijem in tridesetim septembrom.

Najbolje pa je v Mariboru poskrbljeno za smučanje. Omogoča ga bližnje Pohorje s svojo turistično ponudbo. Z Zlato lisico (svetovnim prvenstvom v slalomu za ženske) se je Maribor med po svetu znana smučarska središča. Ponuja 270 hektarov smučarskih terenov. Tik ob vznožju, ob spodnji postaji gondolske žičnice je snežni stadion, ki ga pokrijejo z umetnim snegom, če ni naravnega. Za alpsko smučanje je 250 hektarov smučišč, za tekače pa 25 kilometrov prog. Ob gondolski žičnici je po vzhodnem Pohorju še 18 vlečnic, ki so speljane po dveh med seboj povezanih sektorjih Bolfenka in Areha. Na uro lahko prepeljejo 14500 smučarjev. Do smučišč na Pohorju se je mogoče pripeljati tudi z avtomobili in avtobusi.

V Mariboru je začetek dveh planinskih poti. Slovenska planinska pot pelje čez slovenske gore do Kopra; začenja se ob vznožju Pohorja v Spodnjem Radvanju ob spomeniku talcev. Pot čez Kozjak se začne na sprehajališču v mestnem parku in se vije čez obmejne hribe na severni strani Drave do Dravograda.

7. ZANIMIVOSTI

7.1. STARA VINSKA TRTA

Maribor se upravičeno ponaša z izredno naravno znamenitostjo, najstarejšo žlahtno vinsko trto na svetu, ki je postala že mednarodno uveljavljen simbol mesta. Gre za nad štiristo let staro vinsko trto žametvko, ki raste ob hiši v Vojašniški ulici 8 na Lentu. Nadstropna hiša, ki stoji na mestnem obzidju, je bila opremljena z špalirjem (brajdo), po katerem se je razlaščala trta že pred stoletji. Po njenem obsegu na mestni veduti iz leta 1657 sklepamo, da je takrat štela že najmanj petdeset let, bila torej vsajena vsaj že ob koncu 16. stoletja. Žametovka (tudi modra kavčina, žametna črnina) spada med najstarejše udomačene vinske sorte na Slovenskem. Rasla je v vinogradih na štajerskem in Dolenjskem, kjer je še danes osnovna sorta za pridelavo cvička. Pogosto so jo gojili tudi na brajdah ob hišah, kjer se je lahko razrasla tudi do 30 metrov v dolžino. S svojimi velikimi grozdi in okusnimi debelimi jagodami je lastnikom dajal obilen pridelek. Stara trta na Lentu s svojo stoletno prisotnostjo dokazuje, da je Maribor bil in je središče vinorodnega območja, arhivsko dokazanega že v enajstem stoletju. Griči, posejani s trto, oklepajo mesto in vinogradi segajo v mestno središče. V letih med 1968 in 1981 je trta zaradi zanemarjenosti že skoraj propadla, kot se je poprej že zgodilo z njenima sestrata ob grajski bastiji in Vodnem stolpu, a si je po strokovnih posegih opomogla, pridobila mladostno vitalnost in zopet začela roditi grozdje.

Pomemben vsakoletni dogodek je rez stare trte. Ob pomoči študentov Fakultete za kmetijstvo jo opravi mestni viničar, kar si ogledajo številni Mariborčani in vinogradniki. Mesto Maribor v znanje sodelovanja in prijateljstva mestom in posameznikom podarja cepič z listino izvirnosti. Po starih štajerskih šegah in navadah opravijo trgatev brači iz Malečnika. Povprečna bera stare trte na leto znaša 35 do 55 kg grozdja, iz katerega naprešajo 25 do 30 litrov posebej ustekleničenega vina, namenjenega izključno mestnim protokolarnim potrebam.

Slika 12: Slavnostna trgatev stare trte. Vir: CURK J.: Maribor vodnik po mestu in bližnji okolici, stran 38.

7.2 SPLAVARSTVO

Drava je bila zaradi svoje vodnosti že v davnini pomembna prometna pot, kar dokazujejo tudi arhivski podatki, ohranjeni od 13. stoletja dalje. Po njem so prevažali zlasti les, železo in kolonialno blago iz alpskih dežel v panonsko nižavje, plovba po reki navzgor ni bila nikoli uresničena. Za prevoz so uporabljali splave in od 16. stoletja šajke. Promet se je posebno povečal po pregonu Turkov iz Madžarske in potem, ko je cesar Karel VI. V letih med 1725 in 1728 sprostil promet vse do Beograda. Za dravske splavarje, katera vožnja se je začela pogosto že v Beljaku, je bil mariborski Lent prva večja postaja. Ko so pristali ob njem, je bil za njim najnevarnejši del poti, saj je bila Drava do Maribora deroča in do odstranitve najhujših skalnih ovir leta 1819 tudi nevarna reka. Nato so pot nadaljevali do Barcsa, Osijeka, Zemuna ali Beograda. Promet s šajkami je na Muri zaradi prevelikih stroškov zastajal že pred letom 1846, medtem, ko je na Dravi dosegel višek prav po dograditvi Južne železnice. V letih med 1846 in 1864 je šla skozi Maribor na leto povprečno po 700 do 800 šajk in 1100 do 1200 splavov. Šele po zgraditvi Koroške železnice Maribor - Celovec leta 1864 je začel promet s šajkami upadati, dokler ni okoli leta 1886 popolnoma zamrl. Medtem ko je splavarstvo še nadalje cvetelo. V letih med 1930 in 1934 je plulo skozi Maribor in Ptuj na leto do 2000 splavov. Predvsem so vozili les z območja Pohorja v Novi sad, Beograd pa tudi v Bečej in Kanjižo ob Tisi, Opovo ob Tamišu ... Šele leta 1941 zaradi vojne oziroma leta 1947 zaradi zgraditve mariborske hidroelektrarne je bilo dokončno opuščeno splavarstvo na Dravi. Od takrat dalje nima reka kot prometna pot nobenega pomena več, ostal je le spomin na živahno splavarsko življenje, ki se ga leta 1985 spominjajo s turistično privlačnim splavarskim krstom.

Splav je pravokotne ali trapezaste oblike, sestavljen iz hlodov in desk. Spredaj in zadaj ima vesla za krmarjenje. V 19. in 20. stoletju so bili splavi dolgi 32 do 33 metrov spredaj široki 6 metrov zadaj pa 5m, sestavljalo jih je 80 - 90 m³ lesa.

Dravske šajke so bile oglate lesene tovarne ladje, ki so jih uporabljali za prevoz različnega blaga; za prevoz lesa so uporabljali splavce. Šajka je lahko nosila 22 - 28 ton blaga (dva velika vagona). O pomenu tega prometa priča tudi dejstvo, da je lavantinska škofija ob premestitvi svojega sedeža iz Št. Andraža v Mariboru vkrcala pohištvo in drug inventar v Labotu na dravske šajke in ga tako spravila do Maribora.

Slika13: Splavi na Lentu, okoli l. 1930. CURK J.: Maribor vodnik po mestu in bližnji okolici, str. 36.

7.3 POHORSKI POKAL ZA ZLATO LISICO

Smučarsko tekmovanje žensk za svetovni pokal v Mariboru je tekmovanje z najdaljšo tradicijo in zavzema v koledarju Mednarodne smučarske zveze FIS stalen termin na začetku leta.

Začetki smučanja na Pohorju segajo na prelom 19. v 20. stoletje. Prav iz teh korenin so črpali svoje zamisli pobudniki mednarodnih tekem na Pohorju. Odločitev, da smučarski klub Branik priredi ob tradicionalnem mariborskem slalomu tudi posebno žensko mednarodno smučarsko tekmovanje na višjem nivoju, je bila sprejeta leta 1963. Prva tekma za zlato lisico v slalomu za ženske je bila leta 1964 na progi pod zgornjo postajo pohorske vzpenjače. Sprva so bile tekme za Pohorski pokal FISA, od leta 1970 pa za svetovni pokal.

Leta 1978 je bila tekma za Zlato lisico prvič v vznožju Pohorja. Njen cilj je na najnižji nadmorski višini na svetu (325m). Velika pridobitev za tekmovanje in hkrati tudi za reaktivne smučarje skozi vso zimsko sezono je bila dograditev snežnega stadiona z zasneževalnim sistemom v letih 1986 - 89. Kljub vremenu, ki jo je neutrudnim organizatorjem tekme velikokrat zagodilo, sta bile odpovedane samo dve tekmi. Med tekmovalkami, ki so največkrat osvojile pokal za Zlato lisico v slalomu, veleslalomu ali kombinaciji, so Annemarie Mose-Proll, Erika Hess, Hanni Wenzel, Vreni Schneider in Mateja Svet.

Tradicionalna tekma v vznožju Pohorja je vsakoletni praznik za ljubitelje smučanja, pomemben družabni dogodek in ponos vseh Mariborčanov.

Slika 14: Ciljna arena smučarskih tekem za Zlato lisico. Vir: CURK J.:Maribor vodnik pa mestu in bližnji okolici, str. 107

7.4 BORŠTNIKOVO SREČANJE

V drugi polovici oktobra se z otvoritvijo Boršnikovega srečanja prične Mariborska gledališka jesen. Boršnikovo srečanje je največji slovenski gledališki festival, s katerim se identificira mnogo Mariborčanov. Številno občinstvo je ob prizadevnih organizatorjih in gmotni podpori številnih sponzorjev in zanesenjakov tisti temelj, ki zagotavlja tem festivalu žlahtnost in tradicija.

Od leta 1966 potekajo v Mariboru srečanja slovenskih dramskih gledališč. Teden slovenskih gledališč je bil sprva tekmovalni pregled dramskih uprizoritev, leta 1969 pa so prireditve poimenovali po Ignaciju Boršniku (1858-1919), utemeljitelju in pionirju slovenskega gledališča in igrilstva in program spremenili v tekmovalnega.

Koncept izbora in selekcije predstav se sicer spreminja, vendar so vsako leto v Boršnikovo srečanje uvrščene najboljše predstave slovenskih poklicnih in ne institucionalnih gledališč v pretekli sezoni. Gre za festival, na katerem strokovna žirija nagraduje vrhunske gledališke dosežke, posebna komisija pa podeljuje tudi Boršnikov prstan, največje priznanje za življenjsko delo slovenskih igralk in igralcev. Omenjena priznanja podeljujejo nagrajencem na slavnostni prireditvi zadnji dan festivala, ob dnevu slovenskega igralca, ki je ob enem letno stanovsko srečanje slovenskih gledališčnikov.

7.5 DVE NAJPOMEMBNEJŠI OSEBNOSTI MARIBORA

7.5.1. BLAŽENI ANTON MARTIN SLOMŠEK (1800-1862)

Njegova dejavnost na slovenještajerskem ozemlju je bila izredno raznolika, pretežno pa uglašena narodno prebudniško. Slomšek je bil odličen zagovornik materinščine v ustni in pisni obliki, zato velja z utemeljitelja ljudskega šolstva in s tem za enega glavnih sooblikovalca slovenske kulturne zavesti. Za Maribor je najpomembnejše, da mu je leta 1859 uspelo preseliti sedež lavantinske škofije Št. Andraža v Labodski dolini v Maribor in še istega ustanoviti blagoslovja. S tem je dosegel, da so bili vsi Štajerski Slovenci združeni v svoji cerkveni provinci in da se je lahko slovenska duhovščina izobraževala v slovenskem duhu. Tako je ustvaril močan jez proti prodirajoči germanizaciji, ki je začel kmalu pa Slomškovi smrti dobivati vedno bolj prilagoditveni značaj. Ustanovitelj literarnega zbornika Drobčinice leta 1845 in cerkvenega časopisa Zgodnja Danica leta 1849, šolskega priročnika Blaže in Nežica v nedeljski šoli leta 1842 in ustanovitev Društva sv. Mohora kakor se je sprva imenovala Mohorjeva družba, leta 1851, so samo nekateri dosežki velikega Slovenca, ki je svoj položaj v cerkveni hierarhiji uspešno izrabil predvsem za nacionalni napredek slovenstva. Pri tem je svojim hierarhiji uspešno izrabil predvsem za nacionalni napredek slovenstva. Pri tem je s svojim intelektom, vztrajnostjo, vizijo in trdno vero dosegel da je njegova dejavnost dobila najširši narodnostnopolitični, versko vzgojeni, šolskoprosvetni in kulturnovzpodbudni pomen za celotno slovenstvo in ne samo za njegov štajerski del. Prvega blaženega med Slovenci je na evharističnem slavlju razglasil papež Janez Pavel II. 19. septembra 1999 na betnavski poljani. Zgodovinskega dogodka se je udeležilo 200.000 ljudi.

7.5.2. GENERAL RUDOLF MAISTER (1874-1934)

General Rudolf Maister je po rodu iz Kamnika na začetku prve svetovne vojne je kot major postal poveljnik mariborskega črnovojniškega okrožnega poveljstva, s čimer je iz anonimnosti stopil pa prizorišče zgodovine. Kot poveljnik se je ob koncu vojne povezal z Narodnim svetom za Štajersko in 1. novembra 1918 prevzel vojaško poveljstvo nad Mariborom in slovensko Štajersko ter je podredil njegovi oblasti, nato ga je ta povišal v generala. Ker je mestni svet razglasil priključitev Maribora k Republiki Nemški Avstriji, je Maister nemudoma na svojem območju ustanovil slovensko vojsko z okoli 400 vojakov in 200 častniki ter 23. novembra razorožil Schutzwehr - vojsko nemškega mestnega sveta. Novembra in decembra je nato zasedel narodnostno mejno območje na Štajerskem. Po njegovem severnem robu v glavnem še danes poteka državna meja. S tem je ustvaril izhodišče za zasedbo koroške, vendar mu vlada v Ljubljani tega ni dovolila. Novembra 1918 zamujene osvoboditve ozemlja na Koroškem ni več mogla doseči uspešna jugoslovanska ofenziva junija 1919, saj je moral Maister po sklepu mednarodne plebiscitne komisije kot poveljnik plebiscitnih enot v septembru 1920 umakniti iz koroške, ki je 10. oktobra 1920 plebiscitno pripadala Avstriji. Maister se je vrnil v Maribor, kjer je kot mestni poveljnik ustanovil prvo slovensko vojaško realko. Leta 1923 je bil upokojen s činom divizijskega generala, ki pa mu ga jugoslovanska vojska ni nikoli operativno priznala. Kot upokojenec se je aktivno vključil v mestno življenje in se zlasti zavzemal za vsestranski kulturni razvoj Maribora, s čimer se je posredno bojeval tudi proti prebujajočemu se nemškemu nacionalizmu. Pri tem se je izkazal kot razgledan kulturni delavec, ki se je živo zanimal zlasti za literaturo in likovno umetnost, saj je tudi sam pesnikoval in slikal ter sodeloval pri organizaciji raznih kulturnih prireditev.

8. VIRI IN LITERATURA

INTERNET: online, URL: www.matkurja.com

CURK, J.: Maribor vodnik po mestu in bližnji okolici. Izdaja Gorenjski tisk, Kranj:Gorenjski tisk d.d., 2000.

TOVORNIK M. & PREMZL P. & RADOVANOVIČ S.: Pozdrav iz Maribora. Izdaja Pomurska založba. Murska Sobota: Pomurska založba, 1992

VOGELNIK F.: Maribor. Izdaja Mladinska knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994

ŠTAJERSKA Z OBROBJEM. Izdaja Mladinska knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995

MELIK A.: Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Izdaja Pomurska založba. Murska Sobota: Pomurska založba, 1994

SLOVSTVENI IN KULTURNOZGODOVINSKI VODNIK PO SLOVENIJI. Izdaja Pomurska založba. Murska Sobota: Pomurska založba, 1998